

CHARTA OECUMENICA

**Richtlijnen voor de groeiende samenwerking
tussen de kerken in Europa
2025**

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD EN AANBEVELING	2
INLEIDING EN ALGEMENE OPMERKINGEN	4
I.	
WIJ GELOVEN IN “EEN HEILIGE, KATHOLIEKE EN APOSTOLISCHE KERK”	5
1. Samen geroepen tot eenheid in geloof	5
II.	
OP WEG NAAR DE ZICHTBARE EENHEID VAN DE KERKEN	6
2. Luisteren naar Gods Woord en samen bidden	6
3. Naar elkaar toegroeien	7
4. Samen getuigen	7
5. Voortzetting van dialoog en samenwerking	8
6. Jongeren in de kerken en in de oecumene	9
III.	
GELEGENHEDEN VOOR ONTMOETING IN EUROPA	10
7. Bijdragen aan de opbouw van Europa in een veranderende wereld	10
8. Versterking van de relatie met Joden en het Jodendom	11
9. Versterking van de relatie met Moslims en de Islam	12
10. Ontmoeting met andere religies en levensbeschouwingen	12
IV.	
GELEGENHEDEN VOOR GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID EN BETROKKENHEID IN EUROPA	13
11. Streven naar vrede en verzoening	13
12. Zorg voor de schepping	14
13. Onderweg met migranten, vluchtelingen en ontheemden	15
14. Omgaan met nieuwe technologieën	16

VOORWOORD EN AANBEVELING

**“Eer zij
aan de Vader,
en aan de Zoon,
en aan de Heilige Geest.”**

Als de Conferentie van Europese Kerken (CEC) en de Raad van Europese Bisschoppenconferenties (CCEE) danken wij God voor de groeiende gemeenschap tussen de kerken in Europa sinds de ondertekening van de *Charta Oecumenica* in 2001. Al meer dan twee decennia speelt de Charta een belangrijke rol in het ondersteunen en vormgeven van oecumenische ontwikkelingen in veel delen van Europa.

De *Charta Oecumenica* is op verschillende manieren ontvangen door kerken in heel Europa. Zij is in sommige regio's weinig gebruikt; in andere heeft zij de basis gevormd voor oecumenische gesprekken en samenwerking. De Charta is gebruikt om oecumenische partnerschappen of overeenkomsten tot stand te brengen en om projecten en evenementen te inspireren; en ze heeft eraan bijgedragen dat regionale kerken elkaars doop gingen erkennen.

Sinds de *Charta Oecumenica* in 2001 voor het eerst werd ondertekend, zijn Europa, de kerken en de oecumene veranderd. Met het oog op deze ontwikkelingen hebben wij de noodzaak erkend om de tekst van de Charta te actualiseren. Deze actualisering weerspiegelt onze voortdurende hoop op, en inspanningen voor, het verdiepen van de eenheid in de verscheidenheid van onze kerken, luisterend naar Christus' gebed dat wij “allen één mogen zijn” (Johannes 17:21).

Wij danken voor vertrouwen en vriendschap, voor de kansen om samen naar Gods woord te luisteren en samen te getuigen en te handelen. Tegelijkertijd erkennen en betreuren wij dat er nog steeds kerkelijke verdeeldheid bestaat, en onze menselijke tekortkomingen in geloof, liefde en hoop. Wij nemen deze geactualiseerde Charta aan in een geest van vertrouwen dat God ons zal leiden op onze gezamenlijke weg naar diepere gemeenschap en begrip, en ons zal ondersteunen in onze gedeelde verantwoordelijkheid — niet alleen voor elkaar, maar ook voor de toekomst van Europa en de wereld.

**“Jezus Christus, de Heer van de ene Kerk,
is onze grootste hoop op verzoening en vrede.
In zijn naam verbinden wij ons ertoe
onze gezamenlijke weg in Europa voort te zetten.
Wij bidden om Gods leiding
door de kracht van de Heilige Geest.
Moge God ons volmaken in elk goed werk
en onze eensgezindheid aanvaarden
als mensen die één zijn gemaakt
in de eenheid van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.
Amen.”**

Als voorzitters van de Conferentie van Europese Kerken en de Raad van Europese Bisschoppenconferenties bevelen wij deze geactualiseerde versie van de *Charta Oecumenica* aan bij alle kerken en bisschoppenconferenties in Europa, opdat zij in elke lokale context kan worden aangenomen en aangepast.

Met deze aanbeveling ondertekenen wij hierbij de geactualiseerde versie van de *Charta Oecumenica*, op woensdag 5 november van het jaar 2025, het 1700-jarig jubileum van het eerste oecumenische concilie, het Concilie van Nicea.

Rome, 5 november 2025

- **Nikitas**
Aartsbisschop van Thyateira en Groot-Brittannië
Voorzitter van de Conferentie van Europese Kerken
- **Gintaras Grušas**
Aartsbisschop van Vilnius
Voorzitter van de Raad van Europese Bisschoppenconferenties

INLEIDING EN ALGEMENE OPMERKINGEN

De wens om een geactualiseerde versie van de *Charta Oecumenica* te bieden hangt samen met de vele veranderingen die Europa, de kerken en de oecumene in de afgelopen twee decennia hebben ondergaan. Als christenen kijken wij met hoop naar de toekomst, aangezien wij leven in de verwachting van het Koninkrijk van God – nog komende en toch reeds aanwezig in deze wereld. Wij – de ondertekenaars van de Charta, CEC en CCEE – erkennen de vruchten van het Evangelie van Christus in onze samenlevingen. Niettemin erkennen wij ook dat de klimaatcrisis urgenter is geworden; oorlog, ontheemding, armoede, populisme, het misbruik van religie en vele met elkaar samenhangende problemen hebben groot leed en veel zorg veroorzaakt. Snelle technologische ontwikkelingen hebben onze werkelijkheid veranderd op een manier die wij nog niet kunnen bevatten. Europa raakt ook steeds meer gesecculariseerd, en in de meeste delen van Europa kan de rol van de kerken niet langer als vanzelfsprekend worden beschouwd. Dit verlies aan invloed heeft vele oorzaken, waaronder een gebrek aan geloofwaardigheid door persoonlijke en structurele zonden binnen de kerken.

In deze situatie is de behoefte aan oecumenische uitwisseling duidelijker dan ooit geworden. Onze missie vandaag is getuigen van ons geloof, door in dialoog te treden – ook met mensen van buiten het christendom – en door de mensen van Europa te dienen, van de Atlantische Oceaan tot de Oeral, van de Noordkaap tot de Middellandse Zee. Conform deze brede opvatting van Europa getuigt de Charta van de ene universele Kerk van Christus, die zich manifesteert in verschillende plaatselijke kerken. Wij nodigen alle kerken, kerkenraden, oecumenische organen en initiatieven uit zich met de geactualiseerde Charta te verbinden.

De geactualiseerde Charta heeft een nieuwe ordening. Ze begint bij ons geloof, ons luisteren naar Gods woord en ons gezamenlijk getuigenis; vervolgens wordt vastgesteld waar wij elkaar kunnen ontmoeten; en ten slotte waar onze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor en betrokkenheid bij Europa ligt. Dit onderdeel vroeg om de toevoeging van nieuwe hoofdstukken, namelijk over vrede en verzoening, over migratie, en over nieuwe technologieën. In de erkenning dat jongeren altijd een centrale rol hebben gespeeld in de kerken en in de oecumene, hebben wij een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan jonge mensen en hun betrokkenheid. Verder bevat de geactualiseerde Charta meer afspraken, die ook gedetailleerder zijn. Zij weerspiegelen een groei van oecumenische relaties, maar ook de diversificatie ervan. Tegelijkertijd bevatten de afspraken specifieke aanbevelingen, die kerken en oecumenische initiatiefnemers aanmoedigen om concrete stappen te zetten en de Charta zowel als geheel als in delen te gebruiken, afhankelijk van context, situatie en behoeften.

Hoewel de herziening werd geleid door een gezamenlijke werkgroep van CEC en CCEE, hebben kerken en oecumenische organen in heel Europa grote belangstelling en betrokkenheid getoond tijdens het consultatieproces dat aan dit herziene document ten grondslag ligt. Hun brede en diepgaande betrokkenheid, hun waardevolle opmerkingen en hun genuanceerde en constructieve reacties zijn bepalend geweest voor het herzieningsproces. Bovendien getuigen hun bijdragen van de vruchten die kunnen voortkomen uit betrokkenheid bij de tekst en de bijbehorende afspraken. Wij hopen dat die betrokkenheid zal voortduren.

Zoals voorheen schetst de geactualiseerde *Charta Oecumenica* de fundamentele oecumenische verantwoordelijkheden van alle kerken in Europa, waaruit richtlijnen en afspraken voortvloeien. De Charta is bedoeld om een oecumenische cultuur van dialoog en samenwerking op alle niveaus van het kerkelijk leven te bevorderen en om overeengekomen criteria voor die cultuur te bieden. Wij erkennen echter dat zij geen leergezag of dogmatisch karakter heeft; noch is zij juridisch bindend volgens het kerkrecht. Haar gezag en doel vloeien voort uit de vrijwillige inzet van de Europese kerken en oecumenische organisaties om de Charta te gebruiken, aan te passen en uit te voeren op manieren die passend en vruchtbaar zijn op verschillende niveaus en in verschillende omstandigheden. Deze geactualiseerde versie wil voortbouwen in de geest en de erfenis van de oorspronkelijke *Charta Oecumenica* en bijdragen aan haar blijvende betekenis en bruikbaarheid.

I. WIJ GELOVEN IN “ÉÉN HEILIGE, KATHOLIEKE EN APOSTOLISCHE KERK”

“Span u in om door de samenbindende kracht van de vrede de eenheid te bewaren die de Geest u geeft: één lichaam en één geest, zoals u één hoop hebt op grond van uw roeping, één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die boven allen, door allen en in allen is” (Efeziërs 4:3–6).

1. Samen geroepen tot eenheid in geloof

Met het Evangelie van Jezus Christus, volgens het getuigenis van de Heilige Schrift en zoals verwoord in de oecumenische geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel van 325/381, geloven wij in één God, “de Vader, de Almachtige, schepper van hemel en aarde”; in één Heer Jezus Christus, die in zijn menswording, kruisiging en verrijzenis Gods liefde en het mysterie van de verzoening aan ons openbaart; en in de Heilige Geest, “die levend maakt”, die ons trekt tot leven in *koinonia* (gemeenschap en actieve participatie) met Hem en met heel Gods volk. Omdat wij belijden dat er “één, heilige, katholieke en apostolische Kerk” is, is het zichtbaar maken van deze eenheid onze belangrijkste oecumenische taak.

In gehoorzaamheid aan Christus’ laatste opdracht en aangespoord door de Heilige Geest (Handelingen 2:46–47), zijn wij bereid om “het Goede Nieuws te verkondigen aan heel de schepping” (Marcus 16:15), en in het bijzonder aan alle volkeren van Europa — en om dat samen te doen. Wij geloven en ervaren reeds dat deze verkondiging van het Goede Nieuws (*kerygma*) een krachtig teken en bron is van onze eenheid, die altijd een gave van God is.

Echter, sommige verschillen vormen obstakels voor zichtbare eenheid, waaronder verschillen in onze opvattingen over de Kerk, de sacramenten en het ambt. Wij betreuren deze diep, omdat wij weten dat wat wij delen dieper en groter is dan alles wat ons scheidt.

Wij spreken af

- de apostolische aansporing tot eenheid te gehoorzamen en onze zoektocht naar een gemeenschappelijke navolging van Christus te intensiveren;
- ons te bekeren en vergeving en verzoening te zoeken, en ons in te spannen om de verdeeldheid die de kerken scheidt te overwinnen;
- die diversiteit te onderscheiden en te omarmen die Gods rijke bedoeling tot uitdrukking brengt;
- te blijven zoeken naar de zichtbare eenheid van de Kerk van Jezus Christus in het ene geloof, in gehoorzaamheid aan Gods Woord in de Schrift, geleid door de Heilige Geest, en toe te werken naar wederzijdse erkenning van de doop, de eucharistische gemeenschap, en onze gemeenschappelijke verkondiging en dienst aan de wereld.

II. OP WEG NAAR DE ZICHTBARE EENHEID VAN DE KERKEN

“Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn”
(Johannes 13:35).

2. Luisteren naar Gods Woord en samen bidden

De oecumenische beweging is het werk van de Heilige Geest, die gelovigen en kerken aanmoedigt om te groeien in liefde voor elkaar en gehoor te geven aan de roep tot eenheid. Zij komt tot leven als wij luisteren naar Gods Woord en de Heilige Geest in ons en door ons laten werken. Door de kracht van Gods genade wordt middels vele verschillende initiatieven, door gebed en eredienst, geprobeerd de geestelijke eenheid van de kerken te verdiepen, biddend om de zichtbare eenheid van de Kerk van Christus.

In de wetenschap dat wij allen gedoopt zijn in één Geest en daardoor tot één lichaam geworden zijn (1 Kor. 12:13), viëren wij tekenen van hoop: wij luisteren samen naar het Woord van God, soms met gebruikmaking van dezelfde Bijbelvertalingen en leesroosters. Wij bidden met de woorden die onze Heer ons heeft geleerd, wij bestuderen samen de Bijbel, wij houden gezamenlijke erediensten, wij komen bijeen voor oecumenische gebeden, en wij markeren gezamenlijk de Week van Gebed voor de Eenheid van de Christenen. Maar ondanks belangrijke pogingen om te komen tot eucharistische gastvrijheid en gemeenschap blijft er verdeeldheid bestaan. Christelijke kerken en gezinnen met diverse christelijke achtergronden leven met die pijn.

Wij spreken af

- te luisteren naar de Heilige Geest en geestelijke gaven met elkaar te delen;
- de Schrift te lezen en te bestuderen, en samen het Woord van God te onderscheiden;
- de eredienst en andere vormen van geestelijk leven van andere kerken te leren kennen en waarderen;
- samen te komen om te bidden voor elkaar en voor christelijke eenheid;
- te blijven toewerken naar wederzijdse eucharistische gastvrijheid en gemeenschap;
- het gebruik van gemeenschappelijke Bijbelvertalingen en liedbundels aan te moedigen.

3. Naar elkaar toegroeien

In de geest van het Evangelie willen wij getuigen van christelijke eenheid en gemeenschap. Toch erkennen wij onze historische en huidige verdeeldheid, die ons gezamenlijk getuigenis in deze wereld belemmert. Wij erkennen dat menselijke schuld, gebrek aan liefde en het misbruik van geloof en kerk voor politieke en egoïstische belangen de geloofwaardigheid van het christelijk getuigenis ernstig hebben geschaad. Oecumene begint daarom met de vernieuwing van ons hart, het creëren van een cultuur van liefde en het bevorderen van gastvrijheid en vertrouwen.

Geground in het Evangelie van Jezus Christus zoeken wij verzoening met elkaar en met onze geschiedenis. Wij blijven werken aan het verdiepen van het begrip van elkaars theologieën en tradities.

Wij spreken af

- bij te dragen aan de gezamenlijke studie van onze geloofsgeschiedenis, aan de genezing van herinneringen en aan verzoening;
- te werken aan het herroepen van wederzijdse veroordelingen;
- de verleidingen van zelfgenoegzaamheid, isolement, onverschilligheid of vooroordelen binnen elke kerk te overwinnen;
- te blijven streven naar dieper begrip tussen christelijke tradities en oecumenische dialogen voort te zetten;
- oecumenische openheid en samenwerking te bevorderen in liefdadigheidswerk, initiatieven voor sociale gerechtigheid, en christelijk-theologische vorming, opleiding en onderzoek.

4. Samen getuigen

De verkondiging van het Evangelie begint met getuigenis in woord en daad. Wij erkennen dat de recente Europese geschiedenis er een is van secularisatie, pluralisme en individualisme. Wij zijn ons ook bewust van de variëteit en de complexiteit van de relaties tussen staat en religie in de verschillende Europese landen. Het is daarom van levensbelang om te getuigen op een aansprekende manier, rekening houdend met verschillende omstandigheden en behoeften.

Wij geloven dat menselijke waardigheid en vrijheid voortvloeien uit het feit dat wij naar Gods beeld geschapen zijn. In ons getuigenis respecteren wij daarom de godsdienstvrijheid, als fundamenteel voor de beantwoording van de roep van het Evangelie. Dat betekent dat wij ervan afzien mensen tot bekering te dwingen door morele druk of materiële prikkels, terwijl wij tegelijkertijd niemand tegenhouden om uit vrije wil tot geloof te komen.

Een geloofwaardig getuigenis vraagt dat wij het Goede Nieuws samen verspreiden en niet in onderlinge rivaliteit. Het is belangrijk om het Evangelie samen te leven en te verkondigen in gezinnen, onder vrienden, op onze werkplekken, in onze gemeenten, in het onderwijs, in pastorale zorg, zowel in persoonlijke ontmoetingen als in de digitale wereld. De verkondiging van het geloof, ook in de publieke sfeer, moet richting geven in het leven en mensen helpen die worstelen met ethische, sociale en politieke vragen.

Getuigen vraagt ook dat wij eerlijk omgaan met onze eigen tekortkomingen. Daarom belijden wij dat onze kerken zich hebben ingelaten met zondige en schandalige praktijken in plaats van te getuigen, en daarmee grote schade hebben aangericht of laten aanrichten. Een essentieel onderdeel van ons getuigenis is het werken aan de genezing van de wonden die kwetsbare leden van onze kerken hebben opgelopen.

Wij spreken af

- kerken in onze omgeving waarmee we nog geen relaties hebben actief en open tegemoet te treden, op zoek naar mogelijkheden voor samenwerking en een gezamenlijk getuigenis;
- in getuigenis en evangelisatie samen op te trekken met andere kerken, en afspraken met hen te maken om het wederzijds vertrouwen te bevorderen, en schadelijke rivaliteit en het risico op nieuwe verdeeldheid te vermijden;
- het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst te eerbiedigen;
- actief bij te dragen aan de erkenning voor en ondersteuning van wie hebben geleden, door te luisteren naar hun verhaal en hun herinneringen recht te doen;
- misbruik aan het licht te brengen, en daders en degenen die hen beschermen ter verantwoording te roepen;
- gezamenlijk een cultuur van gastvrijheid, bescherming, vriendelijkheid, waarheid en vrede tot stand te brengen.

5. Voortzetting van dialoog en samenwerking

Onze kerken hebben in de afgelopen decennia, geleid door de Heilige Geest, een lange weg afgelegd in dialoog en ontmoeting. Veel christenen uit verschillende kerken leven zij aan zij in hun buurten, op het werk en in hun gezinnen, en gaan vriendschappelijk met elkaar om. Kerkelijk gemengde gezinnen zijn een bron van inspiratie geworden, doordat zij een model vormen van oecumenisch leven; ze bepalen ons bij de uitdagingen die voortkomen uit confessionele verschillen en ontdekken manieren om samen nieuwe wegen in liefde te vinden.

Bilaterale en multilaterale oecumenische organen zijn opgericht en in stand gehouden voor samenwerking op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau. Dat heeft documenten en afspraken van groot belang opgeleverd, die onze kerken hebben ondersteund bij hun theologische reflectie en hun gezamenlijke handelen. Wij zijn de Heer dankbaar voor wat bereikt is.

Op Europees niveau is het nodig de samenwerking tussen de Conferentie van Europese Kerken (CEC), de Raad van Europese Bisschoppenconferenties (CCEE) en andere interkerkelijke organisaties te versterken. Het is ook belangrijk om de inzichten van de wereldwijde kerk in deze gesprekken mee te nemen.

Wanneer er conflicten ontstaan tussen en binnen kerken en kerkfamilies, moeten zo nodig inspanningen voor bemiddeling en vrede worden gestart en ondersteund. Het is belangrijk dat wij in een geest van eerlijkheid, nederigheid, bekering en ondubbelzinnige toewijding aan het bevrijdende Evangelie van Christus reageren op elke vorm van extremisme of kerkelijke polarisatie, of op het misbruik van religie. Terwijl we erkennen

dat er nog steeds kwesties zijn die onze dialoog bemoeilijken, voelen we ons gesterkt door de weg die we samen al hebben afgelegd.

Wij spreken af

- samen te leven en te handelen op alle niveaus van het kerkelijk leven waar de omstandigheden dit toelaten, en waar er geen zwaarder wegende principiële of praktische bezwaren bestaan;
- de gewetensvolle en intensieve dialoog tussen onze kerken op verschillende niveaus voort te zetten, en de ontvangst en uitvoering van oecumenische documenten aan te moedigen;
- oecumenische netwerken, religieuze gemeenschappen en basisbewegingen te bevorderen en te ondersteunen;
- de rechten van religieuze minderheden te beschermen, misverstanden te bespreken en vooroordelen tussen meerderheid- en minderheidskerken in onze landen te overwinnen;
- dialoog te bevorderen en controversiële kwesties van geloof en ethiek samen te bespreken in het licht van het Evangelie.

6. Jongeren in de kerken en in de oecumene

Jongeren zijn niet alleen de toekomst, maar ook het heden van de kerken en de oecumene. Zij zijn essentiële leden van de Kerk (1 Tim. 4:12) en brengen perspectieven en energie mee die kerken helpen te beantwoorden aan de noden en uitdagingen van de hedendaagse samenleving. Tegelijkertijd maken de groeiende secularisering in Europa en het afnemende vertrouwen in religieuze instellingen het voor jongeren moeilijk om verbondenheid te ervaren, om doelgericht ingeschakeld te worden in een kerk of oecumenische activiteit, en om aan die verbondenheid en integratie uitdrukking te geven. Niettemin stellen wij vast dat jeugd- en studentenorganisaties, evenals jongerensamenkomsten, altijd een beslissende rol hebben gespeeld in de kerken en in de oecumene.

Oecumenische processen en vieringen missen vaak een wezenlijke betrokkenheid van jongeren, deels doordat cultuur en taal ervan de jongere generaties weinig zeggen. Desondanks is voor vele jonge gelovigen tegenwoordig christen zijn hetzelfde als oecumenisch zijn. Op weg naar de zichtbare eenheid van de kerken moeten wij er daarom voor zorgen dat jongeren ruimte vinden én creëren waar ze gemeenschap, geestelijke groei, sociale verantwoordelijkheid en zinvolle dialoog met anderen kunnen ervaren.

Wij spreken af

- jongeren, hun ervaringen en verwachtingen te integreren in alle aspecten van het kerkelijk leven, hun volledige deelname aan besluitvormingsprocessen actief te stimuleren en door jongeren geleide initiatieven te ondersteunen;
- kansen te faciliteren—samen met jongeren zelf— voor geestelijke groei en leiderschapstraining, door middel van jeugdprogramma's, mentorschap en opleiding;
- intergenerationele relaties binnen en tussen kerken te bevorderen, waarbij wederzijds

leren en begrip tussen jongere en oudere leden centraal staan;

- op te komen voor de rechten en het welzijn van jongeren in de bredere samenleving, en ons uit te spreken over kwesties als onderwijs, werkgelegenheid, intergenerationele gerechtigheid en mentale gezondheid.

III. GELEGENHEDEN VOOR ONTMOETING IN EUROPA

**“Gelukkig de vreedstichters,
want zij zullen kinderen van God genoemd worden.”**
(Matthëus 5:9)

7. Bijdragen aan de opbouw van Europa in een veranderende wereld

De kerken zien hun inzet voor de opbouw van Europa als deel van hun missie. De diversiteit van de Europese bevolking heeft vele schatten opgeleverd die we met elkaar delen, en de Europese eenheid is daarvan een vrucht. Het christelijk geloof heeft bijgedragen aan Europese culturen en waarden en is onlosmakelijk verbonden met de Europese geschiedenis. Tegelijkertijd belijden wij dat christenen niet hebben kunnen voorkomen dat Europeanen veel leed en verwoesting hebben aangericht, zowel binnen als buiten Europa.

Wij zijn ervan overtuigd dat het geestelijk erfgoed van het christendom een krachtbron van inspiratie en verrijking voor Europa is. Op basis van ons christelijk geloof werken wij aan een humaan, sociaal bewust Europa, waarin mensenrechten en de fundamentele waarden van vrede, gerechtigheid, vrijheid, tolerantie, participatie en solidariteit (Jes. 1:17) overheersen. Wij benadrukken ook de eerbied voor het leven; het belang van menselijke relaties, inclusief huwelijk en gezin; de voorkeur voor de armen; de bereidheid tot vergeving; en in alle dingen compassie.

Wij veroordelen elke vorm van geweld tegen personen, vooral geweld tegen de meest kwetsbaren en tegen minderheden. Kerken hebben een bijzondere verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat hun leer vrouwen en kinderen niet veroordeelt tot situaties van huiselijk geweld en misbruik. Wij erkennen onze verantwoordelijkheid om zorg, bescherming en veilige plekken te bieden aan kwetsbaren, mensen met een beperking en gemarginaliseerden, en om rechtvaardigheid en gelijkheid voor allen te bevorderen.

Christenen in Europa maken deel uit van de wereldgemeenschap. Wij beschouwen de diversiteit van onze regionale, nationale, culturele en religieuze tradities als een verrijking. Niettemin kunnen verschillende achtergronden leiden tot controverses op het gebied van ethiek en geloof. Als christenen zijn wij geroepen elkaar te ontmoeten in een luisterende, onderscheidende en liefdevolle geest. Het werken aan relaties en vriendschappen met partners uit andere delen van de wereld moet ons ter harte gaan. De hoop op het bouwen aan een rechtvaardiger wereld en een rechtvaardiger Europa, de mens meer waardig, moet gepaard gaan met het besef dat menselijke inspanningen tevergeefs zijn als zij niet gedragen worden door goddelijke genade.

Wij spreken af

- bij te dragen aan de eenheid van Europa en geopolitieke en sociaaleconomische verdeeldheid te benoemen en te bestrijden;
- deelname te stimuleren aan democratische processen die zich richten op het algemeen welzijn;
- gezamenlijk de zorgen en visies van de kerken te verwoorden richting Europese instellingen;
- elke neiging tot ontmenselijking en elke vorm van gebrek aan respect voor menselijk leven te weerstaan, door de bloei van de gehele mens en van elke mens—vooral van de kwetsbaren—te bevorderen;
- de positie van vrouwen in kerk en samenleving te versterken en voor haar gelijkberechtiging op te komen;
- religieus extremisme en alles wat onze onderlinge banden bedreigt te veroordelen;
- alle pogingen te weerstaan om religie en kerk te misbruiken voor etnische, nationalistische, politieke of populistische doeleinden;
- vormen van nationalisme tegen te gaan die leiden tot onderdrukking van volken en minderheden, uitsluitend met gebruik van geweldloze methoden en oplossingen; en we spreken af op te komen voor de mensenrechten, specifiek voor de rechten van minderheden;
- een eurocentrische houding af te wijzen en tegelijk onze eigen verantwoordelijkheid te erkennen en te nemen voor de bevordering van het welzijn van de gehele mensheid.

8. Het versterken van de relatie met Joden en het Jodendom

Met het Joodse volk zijn wij op een unieke manier verbonden. Joods-christelijke relaties blijven een belangrijk onderdeel van de identiteit van elke christen. De Joden zijn het volk van het Verbond, dat God nooit heeft verworpen. Zij zijn nog steeds “geliefd” en uitgekozen; “want de genade die God schenkt neemt Hij nooit terug.” Zij zijn onze levende en dragende wortel (Rom. 11:18, 28–29). “Het is het volk (...) waaruit Christus is voortgekomen” (Rom. 9:5). Het Joodse volk is nooit vervangen door de christelijke Kerk, de Hebreeuwse Bijbel nooit door het Nieuwe Testament, en het eerste Verbond nooit door het nieuwe.

Wij erkennen het groeiende besef van de diepe band tussen christenen en Joden als gave van de Heilige Geest. Wij kunnen samen de Heilige Schrift lezen en verrijkt worden door elkaars interpretaties. Wij betreuren en veroordelen alle vormen van antisemitisme, alle uitbarstingen van haat en vervolging. Wij vragen God om vergeving voor anti-Joodse opvattingen en gedragingen van christenen en we vragen de Joden om verzoening. Samen met hen moeten christenen hoeders worden van de herinnering aan de Joodse aanwezigheid en het Joodse erfgoed in Europa, kapotgemaakt en bijna uitgewist door de Shoah.

Wij spreken af

- alle vormen van antisemitisme en antijudaïsme in Kerk en samenleving te bestrijden;
- dialoog met de Joden te zoeken en te intensiveren op alle niveaus, om te komen tot gezamenlijke joods-christelijke activiteit in Europa en de wereld;
- het bewustzijn van het Joodse erfgoed in onze theologie en liturgie te versterken;

- liturgische, catechetische en homiletische teksten opnieuw te bezien en te ontdoen van de vervangingstheologie;
- institutioneel zendingswerk onder Joden af te wijzen, hoewel we altijd bereid blijven persoonlijk van Jezus te getuigen.

9. Het versterken van relaties met Moslims en de Islam

Voor Joden, christenen en moslims is Abraham een grondlegger. Christenen delen met moslims het geloof in één barmhartige God. Zowel onze overeenkomsten als onze verschillen kunnen ons helpen onszelf en elkaar beter te begrijpen. Wij zijn dankbaar voor de vele vormen van interreligieuze dialoog over het leven, in actie, theologische gedachtewisseling en religieuze ervaring. Door te reflecteren op de relaties tussen islam en christendom zijn christenen beter in staat hun betrekkingen met de Abrahamitische religies te cultiveren.

Moslims en christenen hebben in Europa zowel een gezamenlijk verleden als een gezamenlijk heden, gekenmerkt door vreedzame co-existentie en goede nabuurschap, maar ook door oorlogen en pijnlijke ervaringen, sterke bedenkingen en vooroordelen aan beide zijden. Om ons begrip van elkaar te vergroten en ons te helpen beter samen te leven, moedigen wij een intensivering aan van ontmoetingen tussen christenen en moslims, en van de versterking van moslim-christelijke dialoog op alle niveaus.

Wij spreken af

- dialoog met moslims te zoeken en te bevorderen op alle niveaus, te onderzoeken welke zorgen wij delen en daar gezamenlijk iets aan te doen, om te komen tot gezamenlijke moslim-christelijke activiteiten in Europa en daarbuiten;
- vijandigheid en vooroordelen tegen de islam in Kerk en samenleving tegen te gaan, evenals discriminatie van moslims op institutioneel en individueel niveau;
- samen met moslims te werken aan vrede, en extremisme en misbruik van religie tegen te gaan.

10. Ontmoeting met andere religies en levensbeschouwingen

Het spirituele landschap in Europa verandert voortdurend, met een verscheidenheid aan religieuze overtuigingen en niet-confessionele levensbeschouwingen en levenswijzen, evenals oosterse religies en nieuwe religieuze gemeenschappen. Bovendien omarmen steeds meer mensen een seculier of atheïstisch wereldbeeld, staan ze onverschillig tegenover geloof of hangen andere levensbeschouwingen aan. Niettemin kunnen wij samen leven en handelen op basis van onze gemeenschappelijke betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor anderen en voor de samenleving.

Wij erkennen dat christelijke kerken kritisch moeten overwegen met welke groepen zij serieus kunnen en willen samenwerken. Waar ontmoetingen met individuen en gemeenschappen mogelijk zijn, moet wederzijds begrip worden bevorderd en moeten relaties worden versterkt en verdiept. In wederzijds respect nemen wij elkaars kritische vragen serieus en pleiten wij altijd voor eerlijke discussies.

Wij spreken af

- intercultureel en interreligieus leren te bevorderen, ter ondersteuning van wederzijds respect en vreedzaam samenleven;
- op te komen voor vrijheid van denken, geweten en godsdienst, met het doel Europa gezamenlijk vorm te geven binnen het kader van het recht en het welzijn van allen;
- open te staan voor dialoog met alle mensen van goede wil, en met hen kwesties van gemeenschappelijk belang na te streven, hetgeen voor ons tevens een getuigenis is van ons christelijk geloof.

IV. GELEGENHEDEN VOOR GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID EN BETROKKENHEID IN EUROPA

“Hoe goed is het, hoe heerlijk als broeders [en zusters] bijeen te wonen!”
(Psalm 133:1)

11. Streven naar vrede en verzoening

De geschiedenis bewijst dat oorlog geen effectieve manier is om geschillen tussen naties op te lossen. Hoewel geweldloze oplossingen altijd de voorkeur verdienen, zijn wij soms helaas gedwongen te kiezen of we het geweld willen laten voortduren, of het krachtdadig beëindigen. Als kerken moeten wij God smeken om vrede, een geschenk van hem, en tegelijk erkennen dat we ook elke dag actief aan vrede moeten werken, door gerechtigheid en liefde te beoefenen.

Vrede is niet slechts de afwezigheid van oorlog. Er is geen ware vrede zonder eerlijkheid, waarheid, gerechtigheid en solidariteit. Daarom benadrukken wij dat oorlog en geweld een nederlaag voor de mensheid zijn, en dat respect voor menselijke waardigheid en haar onvervreembare rechten alleen in en door middel van vrede kan worden gewaarborgd. Wij worden tot vrede bekeerd wanneer wij “zwaarden omsmeden tot ploegijzers” (Jes. 2:4).

Christus leert ons onze vijanden lief te hebben (Mat. 5:44). Ons geloof laat ons niet toe de hoop voor onze tegenstanders op te geven. Wij vereenzelvigen hen die dwalen niet met hun dwaling, en wij wanhopen nooit voor hen. Verzoening betekent dat wij vergeving vragen en schenken, en ook overeenstemming bereiken over passende genoegdoening. Streven naar vrede en verzoening betekent ruimte creëren waar mensen van goede wil elkaar kunnen ontmoeten, bereid tot een oprechte en voortdurende dialoog, zodat de weg wordt gebaad voor vervolgstappen in gerechtigheid en vreedzame co-existentie van alle mensen.

Wij spreken af

- als mensen geschapen naar Gods beeld, de Heer van de Vrede, te werken aan vrede in Europa en in de hele wereld;
- niet bang te zijn in geval van oorlog, en ruimte te helpen creëren waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en samenwerken;

- religieuze bronnen voor heling en vrede te benutten, waar mogelijk in samenwerking met andere groepen;
- processen van verzoening en vergeving aan te moedigen, te bevorderen en te ondersteunen, waarbij een geweldloze oplossing van conflicten altijd prioriteit krijgt.

12. Zorg voor de schepping

Gelovend in God die alle schepselen liefheeft, erkennen wij dankbaar de gave van de schepping, de waarde en schoonheid van de natuur en onze totale afhankelijkheid van de schepping voor ons gehele bestaan. Wij betreuren de uitbuiting van de hulpbronnen van de aarde, doordat we ze als onuitputtelijk beschouwden en geen rekening hielden met de behoeften van toekomstige generaties, wat tot de huidige ecologische crisis heeft geleid.

De ecologische crisis brengt aan het licht dat wij in spiritueel en ethisch opzicht hebben gefaald in het vervullen van onze christelijke roeping ten opzichte van de schepping, inclusief onze medemensen. Zij vraagt om een reactie die geworteld is in onze liturgie, onze eredienst en onze navolging. Gelovend in de leven gevende en verlossende aanwezigheid van de Heilige Geest in de schepping, erkennen wij de noodzaak van ecologische bekering om onze relatie met heel de schepping te herstellen, ook vanuit het besef dat Christus “eerstgeborene van heel de schepping” is (Kol. 1:15).

Wij roepen elkaar op te werken aan duurzame leefomstandigheden voor iedereen. Omdat God ons verantwoordelijk houdt, moeten we gemeenschappelijke criteria ontwikkelen en toepassen om te onderscheiden wat ethisch wenselijk is voor huidige en toekomstige generaties, zonder dat we ons te veel afhankelijk maken van technologische oplossingen. Wij roepen alle christenen op zorg te dragen voor de gemeenschappen en omgevingen waarin zij leven, en zo ons gemeenschappelijk huis te beschermen. Om onze eerbied en dankbaarheid te tonen voor het werk van de Schepper, moedigen wij kerken aan de schepping liturgisch te vieren gedurende het hele jaar, in het bijzonder op het Feest van de Schepping (1 september) en tijdens het bijbehorende Seizoen van de Schepping.

Wij spreken af

- onze kijk op de schepping te veranderen, van bezit naar contemplatie, en onze totale afhankelijkheid van de geschapen wereld te erkennen;
- ons te bekeren in woord en daad, en op persoonlijk, kerkelijk, maatschappelijk en politiek niveau de schepping te beschermen en te cultiveren;
- gezamenlijk te streven naar een eerlijker en duurzamer manier van leven, onze levensstijl te veranderen, soberheid en matiging te bevorderen in het gebruik van hulpbronnen, die Gods geschenk zijn aan ons en aan toekomstige generaties;
- kerkelijke organisaties en oecumenische netwerken te ondersteunen die zich inzetten voor de verdieping van onze kennis van en inzicht in de schepping, en voor manieren om haar te beschermen;
- gemeenschappen te ondersteunen die getroffen zijn door de gevolgen van klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en andere effecten van ecologische transitie.

13. Onderweg met migranten, vluchtelingen en ontheemden

Migratie verandert het landschap van Europa en van de Europese kerken. Migratie kan worden veroorzaakt door vele factoren, waaronder economische omstandigheden, politieke motieven, het zoeken naar werk, vervolging, gedwongen ontheemding of klimaatverandering. Mensen op drift zijn onder andere de vluchtelingen, mensen die bescherming en asiel zoeken, arbeidsmigranten en vele andere groepen. Wij erkennen dat gedwongen of onvrijwillige migratie vaak diep lijden veroorzaakt, doordat mensen worden ontworteld of afgesneden van hun plaats van herkomst. In bevestiging van de waardigheid en rechten van ieder mens veroordelen wij elke vorm van gedwongen migratie, moderne slavernij en in het bijzonder mensenhandel: dit alles beschouwen wij als misdaden tegen de menselijkheid. Wij beloven dat we slachtoffers van dergelijke gedwongen migratie met respect en menselijke compassie tegemoet blijven treden, en hun de mogelijkheid blijven bieden een nieuw leven op te bouwen.

Terwijl wij de complexiteit van de situatie erkennen, benadrukken wij het Bijbelse motief van het vreemdelingschap (Deut. 10:18), inclusief Jezus' eigen ervaringen van ontheemding (Mat. 2:13–23; 25:35). Wij houden ons aan de christelijke opdracht om gastvrijheid te bieden aan vreemdelingen en roepen daarom alle mensen op migranten te verwelkomen, te beschermen, te helpen en in hun midden op te nemen.

Migratie naar Europa en migratie binnen Europa hebben beide geleid tot een multiculturele en multireligieuze samenleving, een ingrijpende verandering van het etnische, sociale, culturele en confessionele landschap in de landen van aankomst, en in de samenstelling van geloofsgemeenschappen. Tegelijkertijd slaat migratie vaak grote gaten in de landen van herkomst en de kerken daar.

Niettemin verrijkt migratie ook de culturele en religieuze diversiteit van de ontvangende samenleving. Veel lokale christelijke gemeenschappen danken hun bestaan aan de aanwezigheid van migrantengroepen, die zelf zeer divers zijn. In situaties waarin zowel bij de lokale bevolking als bij migranten angst bestaat, moedigen wij kerken aan om ontmoetingsruimtes te creëren en een cultuur van solidariteit te bevorderen, met als doel vertrouwen en wederzijds respect onder mensen te versterken. Religieuze bronnen, kunst en cultuur hebben een groot potentieel om mensen te verbinden over de grenzen van verschillende culturele achtergronden, talen en overtuigingen heen.

Wij spreken af

- samen te werken in diaconia, en een cultuur van gastvrijheid en solidariteit te bevorderen en te beoefenen;
- ons in te zetten voor transformerende actie die de waarden van gerechtigheid, liefde en inclusiviteit, inherent aan het christelijk geloof, weerspiegelt;
- pastorale zorg te bieden, inclusief toegang tot sociale en juridische ondersteuning, het bevorderen van gemeenschapsvorming en het mogelijk maken dat mensen vreedzaam en in wederzijds respect samenleven;
- samen te werken met politieke instellingen—of, waar nodig, deze instellingen tegen te spreken—om de rechten en het welzijn van migranten te verdedigen: door het vormgeven van interne en internationale beleidsmaatregelen, het beschermen van mensenrechten, het vergroten van het publieke bewustzijn, het aanpakken van

structurele problemen en het bevorderen van samenwerking met organisaties die zich inzetten voor de zaak van migranten;

- pal te staan tegen vreemdelingenhaat en alle negatieve beeldvorming van migranten, en elke vorm van gedwongen migratie tegen te gaan, terwijl wij onderdak en bescherming bieden aan degenen die dat nodig hebben.

14. Omgaan met nieuwe technologieën

Wij bevestigen dat menselijke intelligentie een geschenk van God aan de mensheid is; wij zijn geroepen die te gebruiken tot eer van God (Psalm 8:5–9). Wij erkennen dat wetenschap en technologie fascinerende—en soms angstaanjagende—vruchten zijn van het menselijk creatieve potentieel, die bepalen hoe wij ons verhouden tot de wereld, tot elkaar en tot onszelf.

Kunstmatige intelligentie en andere autonome digitale systemen, klonen en mensverbetering, en nieuwe vormen van communicatie veranderen radicaal de sociale interactie, de samenleving als geheel en het beheer van zowel menselijke als natuurlijke hulpbronnen. Ze beïnvloeden in toenemende mate ons dagelijks leven, met verstreckende en nog niet volledig te bevatten consequenties voor persoonlijke relaties, onderwijs, publieke diensten en politieke systemen, evenals voor onze relatie met het milieu.

Gezien de snelle ontwikkeling van nieuwe technologieën benadrukken wij de noodzaak om alle technologie te gebruiken voor het algemeen welzijn, in plaats van voor het verspreiden van haat, polarisatie, leugens en angst. Nieuwe technologieën brengen zowel hoop als angst met zich mee; beide moeten we wegen in het licht van Jezus' visioen van een bloeiende mensheid, waar de integriteit en de aangeboren waardigheid van het individu worden gerespecteerd, evenals de waarde van persoonlijke relaties en menselijke kennis. Anders zullen onderlinge vervreemding, afstand en ongelijkheid blijven toenemen, waardoor kennis en rijkdom zich ophopen in de handen van enkelen, met ernstige risico's voor democratische samenlevingen en vreedzame co-existentie. Wij moedigen kerken en christenen aan nieuwe technologieën niet te demoniseren, maar ze te zien als een kans die uitnodigt tot kritisch denken en tot een verdieping van het menselijke verantwoordelijkheidsbesef.

Wij spreken af

- digitale geletterdheid en kritische omgang met technologie te bevorderen, zodat mensen worden toegerust om digitale middelen en technologieën te begrijpen, ze goed te gebruiken en weloverwogen beslissingen te nemen over hun toepassing;
- dialoog te stimuleren met hen die actief zijn in de publieke ruimte en in de industrie, om te spreken over de ethische, politieke, economische en sociale vraagstukken die de nieuwe technologieën met zich meebrengen;
- de ontwikkeling te bevorderen van ethische kaders en richtlijnen die de toepassing van nieuwe en opkomende technologieën in goede banen leiden;
- voortdurende bezinning op de ethische implicaties van dergelijke technologieën te ondersteunen, en erop toe te zien dat deze in overeenstemming zijn met het algemeen welzijn, het zoeken naar waarheid bevorderen en geworteld zijn in respect voor de waarde en waardigheid van alle mensen.

Conferentie van Europese Kerken (CEC)

Raad van Europese Bisschoppen Conferentie (CCEE)

Illustratie voorpagina: icoon Christus Pantocrator door Nikos Kosmidis